

Acta Psychologica Tyrnaviensia

21

25. výročie Katedry psychológie FF TU
na obnovenej Trnavskej univerzite (1992-2017)

TRNAVA 2017

ACTA PSYCHOLOGICA TYRNAVIENSIA 21

EDITOR

Doc. PhDr. Marián Špajdel, PhD.

VYDAVATEĽ A TLAČ

Spolok Slovákov v Poľsku
v spolupráci s Filozofickou fakultou
Trnavskej univerzity v Trnave

Towarzystwo Słowaków w Polsce
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
zg@tsp.org.pl, www.tsp.org.pl

Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave
Hornopotočná 23, 918 43 Trnava
+421 33 5939303
katpsych@truni.sk, fff.truni.sk

© Towarzystwo Słowaków w Polsce, 2017

© Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2017

ISBN 978-83-8111-026-6

Nerozhodnosť v kontexte rezistencie voči zmene a vybraných spôsobov rozhodovania

KINGA IZSÓF JURÁSOVÁ · MARÍNA BEDNÁROVÁ

Katedra psychológie, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave

Anotácia · Cieľom publikácie je pokračovať v úvahách o nerozhodnosti, ktoré boli načrtnuté v zborníku Acta Psychologica Tyrnaviensia 17-18 (Izsóf Jurášová, 2014). Súčasnú hľadisko sa orientuje na hlbšie objasnenie nerozhodnosti i z pohľadu psychometrie a tiež v nadväznosti na rezistenciu voči zmene a vybraných spôsobov rozhodovania. Korelačná analýza potvrdila slabý, pozitívny vzťah medzi nerozhodnosťou a rezistenciou voči zmene. Preukázala sa silná, negatívna korelácia medzi nerozhodnosťou a rozhodovacími štýlmi: prokrastinácia, prenechanie rozhodnutia na iného, hypervigilancia a slabá, pozitívna korelácia medzi vigilanciou. Výsledky poukazujú na viacdimeználny rozmer nerozhodnosti a môžu tvoriť východiskový bod hlbších analýz.

Kľúčové slová · nerozhodnosť, nerozhodnutie sa, rezistencia voči zmene, Melbournský dotazník rozhodovania

Rozhodovací proces predstavuje veľmi komplexný myšlienkový mechanizmus na ktorom sa spolupodieľajú okrem kognitívnych faktorov (napr. pamäť, pozornosť, prístupnosť informačných zdrojov a aj limity jednotlivých parciálnych schopností) i osobnostné (kognitívny štýl a osobnostná výbava jednotlivca), emočné a psychologické premenné (Sarmány-Schuller, 2009). Z hľadiska analógie je možné sa domnievať, že súčinnosť rovnakých faktorov vedie i k nerozhodnosti, resp. k neuskutočneniu výsledného rozhodnutia. Napriek tomu, že plné pochopenie javu nerozhodnosti je možné len z perspektívy všetkých premenných, sme toho názoru, že môže byť prínosná ich individuálna analýza.

1 Porovnanie nerozhodnutia sa a nerozhodnosti

Izsóf Jurášová (2014, s. 2016) vymedzila nerozhodnutie sa ako „neuskutočnenie voľby medzi alternatívami tu a teraz, okrem výberu alternatívy nerozhodnutia sa“. Vychádzala z úvahy, že napriek slovnému vyjadreniu

„nerozhodnutie sa“ nie je možné, aby osoba v istej problémovej situácii ostala bez voľby z alternatív, ak samotné nerozhodnutie sa vnímame ako prirodzenú a vždy prítomnú alternatívu. Nerozhodnutie sa predstavuje vždy istú voľbu a je v konečnom dôsledku rozhodnutím, konkrétnou reakciou na problémovú situáciu v danom okamihu.

Príčiny nevykonania výsledného rozhodnutia sú nespočetné, ktoré však, podľa nášho názoru, môžu byť zaradené do nasledovných kategórií:

- a) Nevie sa rozhodnúť – Chýbajú osobnostné, kognitívne, behaviorálne, emocionálne, či sociálne zdroje pre dokončenie rozhodovacieho procesu v podobe výberu aspoň jednej z alternatív, okrem alternatívy nerozhodnutia sa. Osoba sa vedome angažuje do rozhodovacieho procesu, hodnotí alternatívy, ale nie je schopná finálnej selekcie.
- b) Nechcem sa rozhodnúť – Osoba disponuje s potrebnými zdrojmi pre vykonanie rozhodnutia, bola by teda schopná rozhodnúť sa. Osoba sa môže a nemusí angažovať do rozhodovacieho procesu, môže a nemusí hodnotiť alternatívy, ale vedome odmieta finálnu selekciu.
- c) Nemôžem sa rozhodnúť – Osoba disponuje s potrebnými zdrojmi pre vykonanie rozhodnutia, bola by teda schopná rozhodnúť sa. Do rozhodovacieho procesu sa môže zaangažovať iba „skryto“, nakoľko jej verejné vyjadrenie spôsobu hodnotenie alternatív a finálnej selekcie, z dôvodu externých príčin, nie je umožnené.
- a) Netreba sa rozhodnúť - Osoba disponuje s potrebnými zdrojmi pre vykonanie rozhodnutia, bola by teda schopná rozhodnúť sa. Osoba sa môže a nemusí angažovať do rozhodovacieho procesu, môže a nemusí hodnotiť alternatívy. Finálnu selekciu neodmieta ale sa o ňu ani nesnaží. Situáciu nechá voľne sa vyvíjať.

Nerozhodnutie sa vnímame, ako úzko späté s konkrétnou situáciou: k výslednému rozhodnutiu nedochádza „tu a teraz“. Pojem nerozhodnosť však väčšinou označuje pretrvávajúcu tendenciu a v tomto zmysle je používaný i v psychológii, na označenie neschopnosti rozhodovať sa naprieč časom v rôznych situáciách a oblastiach (Germeijs, Verschueren, Soenens, 2006; Patalano, Wengrovitz, 2006). Frost, Showes (1996) zdôrazňujú pri definícii nerozhodnosti zdráhanie konať, kým Barkley-Levenson a Fox (2016) upozorňujú na chýbajúcu rýchlosť, presvedčenie a/alebo efektívnosť rozhodnutí. Vo všetkých definíciách sa kladie dôraz na longitudinálny a všeobecný charakter nerozhodnosti a vníma sa ako pretrvávajúca tendencia, vlastnosť osobnosti. Barkley-Levenson a Fox (2016) jej rozlišujú tri dimenzie. Neurotická nerozhodnosť je charakterizovaná ťažkosťami výberu, ak je osoba vystavená

rôznorodým alternatívam. Perfekcionistická nerozhodnosť sa prejavuje dlhotrvajúcim a dôkladným hľadaním informácií o alternatívach pred uskutočnením finálneho rozhodnutia. Lahostajná nerozhodnosť pramení z nepripravenosti osoby pred rozhodnutím. Je zaujímavé, že pri tejto dimenzii rozhodovateľ odkladá rozhodnutie na neskoršiu dobu nie kvôli ťažkostiam s výberom z alternatív vo všeobecnosti, ale kvôli tomu, že je zaskočený aktuálnou výzvou pre rozhodnutie sa.

Popri všeobecnej nerozhodnosti je účelné uvažovať i o špecifickej nerozhodnosti. Germeijs a de Boeck (2002) podobne ako Osipow (1999) poukázali na to, že ľudia, ktorí sú vo všeobecnosti nerozhodní, vykazujú nerozhodné správanie v mnohých špecifických situáciách v priebehu života. Súčasne však môže byť osoba nerozhodná v špecifických situáciách bez toho, že by bola nerozhodná vo všeobecnosti. Odlišujú termíny „indecisiveness“ a „indecision“. „Indecisiveness“ charakterizuje všeobecnú, kým „indecision“ špecifickú nerozhodnosť. Vychádzajúc z danej úvahy sa môžeme domnievať, že nerozhodnosť vedie k nerozhodnutiu sa v konkrétnej situácii, ale nerozhodnutie sa nemusí prameniť zo všeobecnej nerozhodnosti. Všeobecnú nerozhodnosť vystihuje najmä prvá z kategórií nami vyšpecifikovaných, tj. neschopnosť rozhodnúť sa kvôli chýbajúcim kognitívnym, osobnostným, emocionálnym či behaviorálnym zdrojom. Pre ilustráciu Salamone (1982) po sústavnom pozorovaní klientov z rehabilitačného centra dospel k záveru, že v mnohých prípadoch sú ľudia neschopní dospieť k rozhodnutiu ani po dlhotrvajúcom rozhodovacom procese, ani vtedy ak všetky rozhodovacie kroky boli dôkladne konzultované s poradcom. Na rozdiel od toho, ak osoba dospeje pri problémovej situácii k záveru, že nechce či nemôže sa rozhodnúť, alebo rozhodnutie považuje za nepotrebné, dochádza k nerozhodnutiu sa, nevylučujúc však súčinnosť všeobecnej nerozhodnosti.

2 Psychometrické nástroje na meranie nerozhodnosti

Nerozhodnosť sa meria zväčša sebahýpovedovými unidimenzionálnymi škálami, v ktorých sú otázky zamerané buď na všeobecné situácie voľby, alebo na špecifické okolnosti (napr. výber ďalšieho smerovania vzdelávania). Nerozhodnosť sa chápe ako protipól rozhodnosti a zaznamenávať sa preto môže i rovnakými meracími nástrojmi. Napriek tomu, že definície nerozhodnosti sú jednotné v tom, že sa jedná o dlhotrvajúcu a všeobecnú tendenciu, špecifikácia charakteristík v podobe konkrétnych výrokov je odlišná v jednotlivých dotazníkoch. Dôraz sa však zväčša kladie na sebaistotu a ťažkosti pri rozhodovaní, na prežívanie úzkosti, radosti, bezmocnosti či ľútosti pri

resp. po rozhodnutí a na predĺžený rozhodovací proces alebo jeho odsunutie v čase.

Medzi prvé meracie nástroje nerozhodnosti sa radí Škála vlastnosti nerozhodnosť (Trait Indecisiveness Scale) od autorov Cooper, Fuqua a Hartmann z roku 1984. Skladá sa z 8 výrokov a úlohou respondenta je vyjadriť či s nimi súhlasí, alebo nesúhlasí. Škála sa neujala v ďalších výskumoch nerozhodnosti, nakoľko je jednak zameraná špecificky na situáciu kariérneho rozhodnutia a jednak sa vzťahuje na premenné, ktoré – ako sa neskôr overilo – nie sú v dostatočnej miere prepojené s nerozhodnosťou (napr. Ak prežívam emocionálny problém, často sa obraciam na svojich rodičov pre pomoc). Rozhodnosťou/nerozhodnosťou v súvislosti s profesionálnym smerovaním sa pracuje i v dotazníku CDP (Career Decision Profile) (Jones, 1989). Dotazník je určený na využitie pri profesionálnom poradenstve, ale na meranie všeobecnej nerozhodnosti je nevhodný.

V súčasnosti je často používaním dotazníkom Škála nerozhodnosti (Indecisiveness scale) od Frosta a Showa (1993). Obsahuje 15 výrokov, ktorých platnosť má participant výskumu ohodnotiť na 5-bodovej Likertovej škále. Nízke skóre značí vysokú mieru nerozhodnosti. Vnútoraná reliabilita dotazníku meraná na amerických (Frost, Show, 1993) i čínskych (Patalano, Wengrovitz, 2006) študentoch je vysoká: $\alpha = 0,80 - 0,90$. Patalano a Wengrovitz (2006) po faktorovej analýze vyčlenili dva faktory (všeobecná nerozhodnosť a nerozhodnosť v plánovaní), ktoré sú platné v súbore amerických študentov. V prípade čínskych participantov je ale možné uvažovať o troch faktoroch (všeobecná nerozhodnosť prepojená buď s úzkosťou alebo so sebavedomím a nerozhodnosť v plánovaní).

Dotazník nerozhodnosti (Measurement Scale for Indecisiveness) od autorov Germeijs a De Boeck (2002) sa líši od Škály nerozhodnosti v tom, že kým škála od Frosta a Showa (1993) obsahuje položky vzťahujúce sa na všeobecnú, ale i špecifickú nerozhodnosť (napr. Pri objednávaní z jedálneho lístka, je pre mňa zvyčajne ťažké rozhodnúť sa čo si dať k jedlu), Germeijs a De Boeck (2002) sa zamerali iba na všeobecné situácie rozhodovania (napr. Nevie ako dospieť k rozhodnutiam). Pri zostavovaní dotazníka vychádzali z dvoch hlavných perspektív. Brali ohľad na skutočnosť, že nerozhodnosť nie je prepojená s istou špecifickou situáciou voľby, ale má všeobecný ráz. Podobne vymedzili 11 hlavných charakteristík nerozhodnosti a to konkrétne: osoba považuje rozhodovanie za náročné, nevie ako dospieť k rozhodnutiam, prežívaná neistota pri rozhodovaní sa, dlhodobý charakter rozhodovacieho procesu, tendencia odkladať rozhodovanie na neskôr, tendencia vyhnúť sa rozhodovaniu, prenechanie rozhodnutia pre iného, premenlivý charakter

rozhodnutí, znepokojuvanie sa z uskutočnených rozhodnutí, ľutovanie už uskutočnených rozhodnutí, vnímanie seba ako nerozhodného človeka. Výsledný dotazník s vysokou vnútornou konzistenciou $\alpha = 0,91$, sa skladá z 22 položiek. Respondent má vyjadriť svoj súhlas s predkladanými tvrdeniami na 7-bodovej škále. Vysoké skóre v dotazníku odráža vysokú mieru všeobecnej nerozhodnosti.

Na zachytenie miery všeobecnej či špecifickej nerozhodnosti pre výskumné či poradenské účely sú teda dostupné viaceré dotazníky, ale pri ich administrácii by sme mali brať do úvahy, že ich samotné vyplnenie vyžaduje od respondenta uskutočnenie početných rozhodnutí. Práve preto by mohlo byť nápomocné zachytiť charakter nerozhodnosti u konkrétnej osoby i inými psychodiagnostickými metódami.

3 Koreláty nerozhodnosti

Rozhodnutia menšej či väčšej dôležitosti patria neoddeliteľne k životu človeka, preto sa dôsledky nerozhodnosti prirodzene odzrkadlia na správaní i prežívaní osôb.

Nerozhodnosť sa považuje za osobnostnú vlastnosť (Osipow, 1999; Patalano, Juhász, Dicke, 2010), kým jej vzťah sa preukázal s mnohými inými vlastnosťami osobnosti. Germeijs a De Boeck (2002) potvrdili vzťah medzi nízkou mierou sebaúcty a vysokou mierou všeobecnej nerozhodnosti. Nerozhodnosť tiež pozitívne koreluje s perfekcionizmom a obsedantno-kompulzívnymi tendenciami (Frost, Show, 1993), podobne s neuroticizmom a externým miestom kontroly (Santos, 2001). Barkley-Levenson a Fox (2016) potvrdili neočakávaný vzťah medzi nerozhodnosťou a impulzivitou. Zistili pozitívnu koreláciu medzi nerozhodnosťou a disfunkčnou impulzivitou a negatívny vzťah medzi funkčnou impulzivitou. Medzi perfekcionistačnou formou nerozhodnosti a impulzivitou sa potvrdil negatívny vzťah. V porovnaní s rozhodnými osobami, nerozhodní vyhľadávajú viac informácií o alternatívach (Rassin et. al., 2007) a sú zároveň menej senzitivní na hrozbu eliminácie istých alternatív z dôvodu predĺženého rozhodovacieho procesu (Patalano, Wengrovitz, 2007). Nerozhodnosť sa spája nie len s ťažkým a zdĺhavým rozhodovacím procesom, ale predikuje komplikácie i po rozhodnutí. Osoby s vysokou mierou nerozhodnosti sú totiž menej istí svojou finálnou voľbou, v menšej miere sa jej pridriavajú, čo má za následok nízku stabilitu rozhodnutí (Germeijs, Verschueren, 2011). Z hľadiska neuropsychológie sa zistila prepojenosť nerozhodnosti s hypoaktivitou ľavej hemisféry pri skúmaní depresívnych symptómov (Hecht, 2010).

4 Rezistencia voči zmene a vybrané spôsoby rozhodovania vo vzťahu k nerozhodnosti

Ako už bolo vyššie uvedené, nerozhodnosť je prepojená s mnohými osobnostnými vlastnosťami, behaviorálnymi a kognitívnymi tendenciami, špecifickým emocionálnym prežívaním a môže byť generovaná i situačnými faktormi. Našu výskumnú pozornosť v kontexte nerozhodnosti sme zamerali na tendenciu k rezistencii voči zmene a na rôzne spôsoby rozhodovania.

Dispozičná rezistencia voči zmene predstavuje zdráhanie sa zmeny, resp. úplné vyhnutie sa jej. Osoba negatívne hodnotí zmenu, vníma ju ako bezdôvodnú, kým na emocionálnej rovine prežíva averziu k nej. Táto tendencia je generálna, nezávislá od situačného kontextu a charakteru zmeny (Oreg, 2003). K hlbšiemu objasneniu danej tendencie a jej špecifikácii sa na medzinárodnej úrovni venuje Shaul Oreg a jeho spolupracovníci. Dospeli k zisteniu, že rezistencia k zmene je síce vo vzťahu k podobným vlastnostiam akými sú intolerancia k rôznorodosti, vyhľadávanie vzrušenia, dogmatizmus, averzia k riziku a otvorenosť ku skúsenosti, dá sa od nich relevantne odlíšiť. Rezistencia voči zmene v sebe zahŕňa štyri dimenzie. Prvou charakteristikou je užívanie si a vyhľadávanie rutiny, stabilného a známeho prostredia. Druhou podstatnou dimenziou je negatívna emocionálna reakcia v podobe stresu a emocionálneho diskomfortu, ak osoba je vystavená zmene. Rezistenciu voči zmene charakterizuje tiež kognitívna zameranosť na krátkodobé nepriaznivé dôsledky zmeny, bez zváženia dlhodobých benefitov. Kognitívna rigidita je poslednou dimenziou, kedy osoba nie je ochotná uvažovať o iných perspektívach a alternatívach a tvrdohlavo sa drží vlastných predstáv a koncepcii (Oreg, 2003). Uvedené dimenzie v podobe subškál sa odzrkadlia v Škále rezistencie voči zmene (RTC), ktorá bola vytvorená a validizovaná vo viacerých výskumoch, medzi inými i na Slovenskej populácii (Oreg, 2003, Oreg et. al., 2008). Škála obsahuje 17 výrokov, ku ktorým sa respondent vyjadrí na 6-bodovej Likertovej škále.

V snahe zachytiť prípadný vzťah nerozhodnosti k rozhodovacím štýlom sme sa zamerali na dimenzie zachytené Melbournským dotazníkom rozhodovania (MDMQ). Autormi dotazníku sú Mann, Burnet, Radfor a Ford (1997), ktorí vychádzali z koncepcie Janisa a Manna o konflikte v rozhodovaní. Tá je založená na predpoklade, že stres, ktorý je vyvolaný konfliktom v rozhodovaní spôsobuje, že osoba nie je schopná urobiť kvalitné rozhodnutie. Stres môže pochádzať z dvoch zdrojov. Prvým je znepokojovanie sa nad závažnými osobnými, materiálными alebo sociálnymi stratami, ktoré by sa mohli objaviť bez ohľadu na to, ktorú alternatívu si osoba vyberie v procese rozhodovania.

Druhým zdrojom stresu sú obavy zo straty reputácie alebo sebaúcty v prípade zlej voľby (Mann, et. al. 1997). Dotazník je tvorený dvadsiatimi dvoma výrokmi, ku ktorým sa má respondent vyjadriť na trojbodovej škále. Metodika mapuje štyri rozhodovacie tendencie a to konkrétne vigilanciu, presúvanie zodpovednosti, prokrastináciu a hypervigilanciu. Vigilancia predstavuje pozorné vyhľadávanie podstatných informácií a uvažovanie nad možnosťami pred rozhodnutím. Prokrastinácia reprezentuje odsúvanie a odkladanie voľby na čo najdlhšiu dobu. Presúvanie zodpovednosti vyjadruje nepreberanie zodpovednosti za rozhodnutie, respektíve ponechanie zodpovednosti na inú osobu. Hypervigilanciou možno rozumieť stav podobný panike, kedy sú produkované unáhlené rozhodnutia (Kolláriková, Pilárik, 2009).

Náš výskumný zámer vychádzal z koncepcie, že nerozhodnosť by mohla prameniť z tendencie zostať v súčasnej situácii, zachovať si status quo, vyhnúť sa zmene, ktorá by automaticky pramenila z uskutočneného rozhodnutia. Zvolená i odmietnutá skupina alternatív má vždy viac či menej priame dôsledky na rozhodovateľa v podobe situačných ale i emocionálnych, kognitívnych či behaviorálnych zmien. Dospeli sme k záveru, že skúmanie možnej prepojenosti nerozhodnosti a rezistencii voči zmene by mohlo byť opodstatnené. Pri konceptualizácii nerozhodnosti sme vychádzali z perspektívy Germeijisa a De Boeckea (2002) a tiež z perspektívy Barkley-Levensona a Foxa (2016). Uvedomili sme si prelínanie medzi nimi vymedzenými hlavnými charakteristikami nerozhodnosti a štýlmi rozhodovania prameniáciami z teórie konfliktu v rozhodovaní. Zaujali nás:

- vigilancia v kontexte perfekcionistakej nerozhodnosti;
- prokrastinácia v kontexte odkladania rozhodnutia a dlhodobého rozhodovacieho procesu;
- prenechanie rozhodnutia na iného v kontexte presunutia zodpovednosti za rozhodnutie na inú osobu;
- hypervigilancia vedúca k unáhleným rozhodnutiam v kontexte vzťahu medzi nerozhodnosťou a disfunkčnou impulzivitou.

Uvedené prepojenia, badateľné na teoretickej rovine, sme rozhodli si overiť i empirickým výskumom.

Výskumný súbor bol tvorený 347 respondentmi, z čoho bolo 70 mužov a 269 žien. 8 respondentov pohlavie neuviedlo. Vek respondentov sa pohyboval v rozpätí od 16 do 78 rokov (priemerný vek = 29,13, SD = 12,9). V papierovej forme sme získali odpovede od 209 respondentov, prostredníctvom internetu sa zapojilo do výskumu 138 respondentov. Úlohou respondentov bolo vyplnenie dotazníkovej batérie skladajúcej sa z informovaného súhlasu,

osobných údajov, Dotazníka nerozhodnosti, Škály rezistencie voči zmene a Melbournského dotazníka rozhodovania.

Štatistická analýza potvrdila slabý, pozitívny vzťah medzi rezistenciou voči zmene a nerozhodnosťou ($N = 346$, $r = 0,16$, $p = 0,003$).

Potvrdená slabá korelácia medzi nerozhodnosťou a rezistenciou voči zmene môže vypovedať o preferencii známeho pred neznámym. Rezistencia k zmene ako i nerozhodnosť predstavujú všeobecné tendencie, menej závislé na konkrétnych okolnostiach. Predpokladáme, že osoba obávajúca sa zmeny, rigidne sa pridržiavajúca zaužívaných spôsobov uvažovania, poskytujúcich pocit bezpečia a istoty, je málo motivovaná uskutočniť rozhodnutia mimo svojich kognitívnych a emocionálnych bariér. Osoba môže zvoliť nerozhodnosť, ak každá z ponúknutých alternatív by viedla k zmene, iba samotná voľba nerozhodnutia sa by zabezpečila zachovanie si štandardného stavu. Nami zistená korelácia je iba načrtnutím možnej prepojenosti, pre hlbšie objasnenie vzťahu medzi nerozhodnosťou a rezistenciou voči zmene by boli potrebné dôkladnejšie analýzy. Jednak by bolo vhodné vymedziť, ktorá z foriem nerozhodnosti môže prameniť z rezistencie voči zmene a jednak objasniť, či sa nerozhodnosť objaví práve v situáciách provokujúcich nežiadajú zmenu.

Korelačnej analýze sme podrobili jednotlivé rozhodovacie štýly zachytené Melbournským dotazníkom rozhodovania a nerozhodnosť. Zistili sme slabý, pozitívny vzťah medzi vigilanciou a nerozhodnosťou ($N = 345$, $r = 0,24$, $p = 0,000$). Medzi prokrastináciou a nerozhodnosťou potvrdila štatistická analýza silný, negatívny vzťah ($N = 347$, $r = -0,67$, $p = 0,000$). Podobne sa potvrdil silný, negatívny vzťah medzi prenechaním rozhodnutia na iného a nerozhodnosťou ($N = 347$, $r = -0,60$, $p = 0,000$). Pomocou štatistickej analýzy sme zistili tiež silný, negatívny vzťah medzi hypervigilanciou a nerozhodnosťou ($N = 347$, $r = -0,70$, $p = 0,000$).

Vychádzajúc z uvedených výsledkov by sme sa mohli domnievať, že nerozhodnosť predstavuje efektívny a účelný spôsob reakcie na výzvu rozhodnúť sa. Pozitívny vzťah nerozhodnosti s vigilanciou svedčí o tom, že nerozhodnosť môže prameniť zo snahy osoby vybrať si čo najlepšiu alternatívu. Negatívny vzťah s hypervigilanciou naopak odzrkadľuje zdráhanie sa unáhlených, hektických reakcií. Hoci daný výsledok nie je v súlade so zisťovaniami Barkley-Levensona a Foxa (2016) o vzťahu medzi nerozhodnosťou a disfunkčnou impulzivitou, treba podotknúť, že v našom výskume sme pracovali s inými meracími nástrojmi. Impulzivitu sme neskúmali priamo, len v predpokladanej analógii s hypervigilanciou a podobne sme nediferencovali

medzi jednotlivými formami nerozhodnosti, nakoľko to Škála nerozhodnosti od Germeijisa a De Boeckea (2002) neumožňuje.

Potvrdené korelácie medzi prokrastináciou a prenechaním rozhodnutia na iného môžu byť prekvapujúce, nie však svojou silou ale smerom. Zdá sa, že nerozhodné osoby neodkladajú rozhodnutie na dlhšiu dobu a nemajú snahu prenechať zodpovednosť za voľbu na inú osobu. Nami získané výsledky sú v rozpore s teoretickými koncepciami, negujú dve zo základných charakteristík nerozhodnosti. Pri interpretácii berieme do úvahy možnosť metodologickej chyby v zmysle skúmania vzťahu medzi nerozhodnosťou a rozhodovacími štýlmi. Nie je samotná nerozhodnosť rozhodovacím štýlom? Je možné vôbec uvažovať o spôsobe rozhodovania u osôb, ktoré sa k rozhodnutiam dopracujú len ťažko? Dané otázky čakajú na hlbšie objasnenie. Sme však toho názoru, že nerozhodnosť je možné považovať jednak za spôsob rozhodovania sa a súčasne i za dôsledok istých štýlov rozhodovania sa. Z daného dôvodu skúmanie vzťahu medzi nerozhodnosťou a rozhodovacími štýlmi považujeme za opodstatnené, najmä ak medzi meranými spôsobmi rozhodovania sú i také, ktoré svojou podstatou môžu byť v teoretickej nadväznosti s charakteristikami nerozhodnosti.

Domnievame sa, že príčinu prekvapujúcich negatívnych a súčasne silných korelácií môžeme hľadať v komplexnosti konštruktu nerozhodnosť. Ten bol vymedzený pri zostavovaní dotazníka od Germeijisa a De Boeckea (2002) jedenástimi charakteristikami, meranými vždy dvoma, pozitívne i negatívne formulovanými položkami. Hoci dotazník má dobré psychometrické vlastnosti a je vhodný na zachytenie miery všeobecnej nerozhodnosti, neberie ohľad na skutočnosť, že formy nerozhodnosti môžu byť špecifické nie vzhľadom na situácie rozhodovania ale svojou centrálnou hnacou silou, svojou podstatou. Dotazník v sebe zahŕňa jedenásť foriem reakcií, hoci je možné, že nie všetky budú platné pre odlišné formy nerozhodnosti. Sme toho názoru, že rozlišovanie medzi formami, dimenziami nerozhodnosti, v súlade napríklad s koncepciou Barkley-Levensona a Foxa (2016) je opodstatnené. Môže sa preto stať, že prokrastinácia a prenechanie rozhodnutia na iného budú v negatívnom vzťahu napríklad s perfekcionistačnou formou nerozhodnosti. Rozhodovací proces tu nemá zdlhavý charakter preto, lebo osoba odkladá finálnu voľbu z dôvodu uprednostnenia iných aktivít, hoci je si vedomá negatívnych konzekvencií oneskorenej reakcie, ale preto, lebo sústavne hľadá informácie o alternatívach, ktoré následne hodnotí a porovnáva. Tiež sa nemusí objaviť tendencia prenechať rozhodnutie na iného. Prípadne osoba nie je nerozhodná preto, lebo sa zdráha prebrať zodpovednosť za voľbu ale napríklad nedisponuje s potrebnými stratégiami pre selekciu medzi

alternatívami. Domnievame sa, že Dotazník nerozhodnosti (Measurement Scale for Indecisiveness) od autorov Germeijs a De Boeck (2002) je osvedčeným nástrojom pre zachytenie všeobecnej miery nerozhodnosti u konkrétnej osoby a pomocou nej sa tiež dajú od seba odlíšiť ľudia viac či menej nerozhodní. Na druhej strane pri hľadaní vzťahu medzi nerozhodnosťou a inými osobnostnými, behaviorálnymi, kognitívnymi či emocionálnymi tendenciami je účelná väčšia obozretnosť a vymedzenie toho, aká forma/aké formy nerozhodnosti sú charakteristické pre konkrétne osoby s jej všeobecne vysokou mierou.

Naším zámerom je v budúcnosti objasniť opodstatnenosť nami vymedzených foriem nerozhodnutia sa a preskúmať, do akej miery je ich možné považovať za formy nerozhodnosti. Uvedené analýzy by mohli prispieť ku koncepcii viacdimeznionálneho rozmeru nerozhodnosti a mohli by byť nápomocné pri hľadaní odlišných poradenských, terapeutických prístupov.

L I T E R A T Ú R A

- BARKLEY-LEVENSON, E., FOX, C.R. (2016) The surprising relationship between indecisiveness and impulsivity. *Personality and Individual Differences*, 90, 1-6.
- COOPER, S. E., FUQUA, D. R., HARTMAN, B. W. (1984) The relationship of trait indecisiveness to vocational uncertainty, career indecision, and interpersonal characteristics. *Journal of College Student Personnel*, 25, 353-356.
- FROST, R.O., SHOWS, D.L. (1993) The nature and measurement of compulsive indecisiveness. *Behaviour Research and Therapy*, 31, 7, 683-692.
- HECHT, D. (2010) Depression and the hyperactive right-hemisphere. *Neuroscience Research*, 68, 77-87.
- IZSÓF JURÁSOVÁ, K. (2014) Je možné nerozhodnúť sa? In: M. Špajdel (Ed.) *Acta Psychologica Tyrnaviensia 17-18* (s. 116-127). Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku.
- JONES, L.K. (1989) Measuring a three-dimensional construct of career indecision among college students: A revision of the Vocational Decision Scale-The Career Decision Profile. *Journal of Counselling Psychology*, 36, 4, 477-486.
- KOLLÁRIKOVÁ, J., PILÁRIK, L. (2009). Štýly rozhodovania reflexívnych a impulzívnych adolescentov. In: D. Heller, M. Charvát, I. Sobotková, (Eds.) *Já & my a oni: Psychologické dny 2008* (s. 1-5). Brno: FSpS MU a ČMPS.
- GERMEIJS, V., DE BOECK, P. (2002) A Measurement Scale for Indecisiveness and its Relationship to Career Indecision and Other Types of Indecision. *European Journal of Psychological Assessment*, 18, 2, 113-122.
- GERMEIJS, V., VERSCHUEREN, K. (2011) Indecisiveness: Specificity and Predictive Validity. *European Journal of Personality*, 25, 295-305.
- GERMEIJS, V., VERSCHUEREN, K., SOENENS, B. (2006) Indecisiveness and high school students' career decision-making process: Longitudinal associations and the mediational role of anxiety. *Journal of Counseling Psychology*, 53, 4, 397-410.

- MANN, L., BURNETT, P., RADFORD, M., FORD, S. (1997) The Melbourne Decision Making Questionnaire: An Instrument for Measuring Patterns for Coping with Decisional Conflict. *Journal of Behavioral Decision Making*, 10, 1, 1-19.
- OREG, S. (2003) Resistance to change: Developing an individual differences measure. *Journal of Applied Psychology*, 88, 680-693.
- OREG, S., VAKOLA, M., ARMENAKIS, A., BOZIOELOS, N., GONZÁLEZ, L., HŘEBÍČKOVÁ, M., KORDAČOVÁ, J., MLAČIČ, B., FERIČ, I., KOTRLA TOPIČ, M., ØYSTEIN SAKSVIK, P., BAYAZIT, M., ARCINIEGA, L., BARKAUSKIENE, R., FUJIMOTO, Y., HAN, J., JIMMIESON, N., MITSUHASHI, H., OHLY, S., HETLAND, H., SAKSVIK, I., DAM, K. (2008) Dispositional Resistance to Change: Measurement Equivalence and the Link to Personal Values Across 17 Nations. *Journal of Applied Psychology*, 93, 935-944.
- OSIPOW, S.H. (1999) Assessing career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 55, 147-157.
- PATALANO, A.L., WENGROVITZ, S.M. (2006) Cross-cultural exploration of the Indecisiveness Scale: A comparison of Chinese and American men and women. *Personality and Individual Differences*, 41, 5, 813-824.
- PATALANO, A. L., WENGROVITZ, S. M. (2007) Indecisiveness and response to risk in deciding when to decide. *Journal of Behavioral Decision Making*, 20, 405-424.
- RASSIN, E., MURIS, P., FRANKEN, I., SMIT, M., WONG, M. (2007) Measuring general indecisiveness. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 29, 61-68.
- SALOMONE, P.R. (1982) Difficult cases in career counseling: II - The indecisive client. *Personnel & Guidance Journal*, 60, 8, 496-500.
- SANTOS, P.J. (2001) Predictors of generalized indecision among Portuguese secondary school students. *Journal of Career Assessment*, 9, 381-396.
- SARMÁNY- SCHULLER, I. (2009) Rozhodovanie ako problém súčasných psychologických výskumov. In: E. Čornák - M. Pohánka - M. Popelková (Eds.), *Medzinárodná konferencia doktorandov odborov psychológia a sociálna práca: Zborník z konferencie Nitra 2009*. (s. 8-12). Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa.

Štúdia bola realizovaná s podporou agentúry VEGA č. 1/0083/15 Vzťah kognitívnych schopností a funkčnej asymetrie mozgových hemisfér.